

Stručni rad

Dostavljeno 22.9.2015, prihvaćeno za objavljivanje 10.12.2015.

Vildana Dubravac, asistent

Univerzitet u Zenici, Islamski pedagoški fakultet
mujicvildana@yahoo.com

MUŠKO-ŽENSKI ODNOSI KROZ POSLOVICE U B/H/S I ENGLESKOM JEZIKU

Sažetak

Muško-ženski odnosi vječita su enigma te im se generacijama iznova prilazi s različitih aspekata. Položaj žene kroz historiju znatno je drugačiji od položaja muškaraca, njihova domena je uglavnom bila privatnost njihovog doma, dok je javni život rezervisan za muškarce. U mnogim sferama života bile su nevidljive, a osnovna im je uloga bila rađanje, a bitna vrлина ne negodovanje i mirno prihvaćanje sudbine. Rad će pokazati kako ovu temu tretiraju poslovice a kontrastivna analiza će rasvijetliti razlike/sličnosti u poimanju žene, muškarca, te njihovog međusobnog odnosa u dva jezika: b/h/s i engleskom. Iako rezultati rada pokazuju da u oba jezika dihotomija muško-žensko ne dijeli svijet na dva simetrična dijela u pogledu moći, slobode i prava ističući dominantnost muškarca, ta je neravnopravnost nešto vidljivija u b/h/s jeziku.

Ključne riječi: poslovice, kontrastivna analiza, muško-ženski odnosi

Uvod

Poslovice su vrlo zanimljive za istraživanje jer, s jedne strane, šalju jedinstvenu poruku objedinjujući univerzalna iskustva, a s druge strane, kulturološki su obojene i predstavljaju važan dio nacionalnog identiteta. Poslovice su od pamtivijeka bile izrazi kojima se iskazivala mudrost, iskustvom potvrđena istina. Predstavljaju akumulirano iskustvo, odgovor na neku životnu situaciju, općeprihvaćenu istinu, sud, pouku, moralno načelo ili mudar savjet (Kovačević, 2002; Mikić i Škara, 1992). S aspekta folkloristike važe za predmet proučavanja paremiologije, a s aspekta lingvistike predmetom su proučavanja frazeologije, kojom se utvrđuju njihova lingvistička svojstva (Dobrovol'skij i Piirainen, 2005).

U lingvistici, poslovice se pored idioma, izreka, fraznih glagola¹ smatraju jednom od jedinica frazeološkog jezičkog sistema² koje definišemo kao ustaljene leksičke spojeve koji se reproduciraju kao cjeline (Tanović, 2000). Kovačević (2002: 9) ih naziva nekom vrstom kodiranog jezika jer im je jedna od osobina nekompozicionalnost i slikovitost, tj. neraščlanjivost - kao cjelina imaju drugačije značenje od riječi koje su im u sastavu³. Od ostalih se izdvajaju svojom rečeničkom strukturom, ali valja ih razlikovati od izreka (koje se ne mogu koristiti bez situacijskog konteksta), aforizama (kratkih izraza o životu i svijetu ali vezanih uz pojedinca a ne za generalno iskustvo), i slogana (rečenica kojima se izražava neko pravilo ili princip) (Mikić i Škara, 1992). Iako im je stabilnost strukture jedna od osnovnih karakteristika, varijacije su vrlo česte ponekad s ciljem da se skrati poslovice, a ponekad da se ona prilagodi kontekstu.

Pored onih s doslovnim značenjem, velik je i broj onih poslovice koje, zahvaljujući upotrebi metafore, metonimije, personifikacije, ironije, hiperbole imaju figurativno značenje, i to vrlo često kulturološki obojeno, što ih kao i ostale frazeološke jedinice čini zanimljivim za kontrastivnu analizu. Cilj ovoga rada jeste pokazati kako se poima žena, kako muškarac, a kako njihov međusobni odnos u jezičkim izrazima dva naroda koje karakterišu različita kulturno-historijska obilježja⁴. Očekuje se da će se pokazati da pored zajedničkih pogleda postoje i razlike u tretiranju ove teme.

Slična istraživanja (Hussein, 2005; Kerschen, 1998; Nekhavely i Sharifo, 2013; Oho, 1998; Storm, 1992) uglavnom pokazuju da se kroz poslovice oslikava svijet vođen muškom rukom. Za razliku od muš-

1 Postoje različite klasifikacije frazeoloških jedinica, prema porijeklu, prema leksičkoj i gramatičkoj strukturi. Pogledaj Dobrovol'skij i Piirainen (2005: 38), Gibbs (1994: 271), Moon (1998: 2, 19, 85-94), Tanović (2000: 105, 106).

2 U literaturi se koriste različiti termini za jezičke jedinice koje su predmet proučavanja frazeologije: idiom, frazem, ustaljeni izraz.

3 Iako se ova karakteristika navodi kao jedna od najvažnijih, treba napomenuti da pored onih čije je značenje slikovito (npr. *okačiti mačku o rep*), postoje i one frazeološke jedinice čije je značenje doslovno.

4 Život žena u Engleskoj se razlikovao od života žena u Bosni i Hercegovini. Na čelu te zemlje kroz historiju bile su vrlo snažne kraljice. U 18. stoljeću u Velikoj Britaniji industrija je počela mijenjati život žene početkom rada u tvornicama, iako u nehumanim uvjetima i s manjim nadnicama za isti posao. Organizovane borbe za prava žene u Evropi počinju 60-ih godina 19. stoljeća u Engleskoj s pokretom sufražetkinja, a jedna od prvih žena u politici je premijerka Margaret Thatcher. S druge strane, u BiH žene se nisu toliko isticale u borbi za svoja prava, i uglavnom su se držale zidova svoga doma.

karaca koji predstavljaju snažne, vrijedne i pametne predvodnike, u poslovicama žene su uglavnom prikazane negativno, kao podređene, glupe, prevrtljive, brbljive, zle ćudi, te se, kao inače i u drugim jezičkim izrazima, češće porede sa životinjama kako bi se naglasile njihove negativne osobine (vidi Fontecheta i Jiménez Catalan, 2003; Rodriguez, 2009). Ipak, poslovice prenose i pozitivnu stranu priče o ženi, u kojoj je ona dobra majka, domaćica, poslušna supruga (npr. Kerschen, 1998; Oha, 1998). Analizom korpusa prikupljenog za ovaj rad pokazat će se da li postoje razlike u viđenju žene, muškarca i njihovog međusobnog odnosa kroz poslovice u b/h/s i engleskom ili se i njima šalje slična poruka.

Metodologija

Korpus je prikupljan iz nekoliko izvora, tri rječnika: *Oxford Dictionary of Proverbs* (2004), *Kontrastivnog rječnika poslovice* autora Pavla Mikića i Danice Škare (1992), *Srpsko-engleskog frazeološkog rječnika* (Serbian- English Idiomatic Dictionary) autora Živorada Kovačevića (2002), zbirki bosanskih poslovice *Narodno blago* (1999) i *Basne i poslovice Mehmed-bega Kapetanovića Ljubušaka* (1999). Uzete su u obzir samo one poslovice koje se direktno tiču žena, muškaraca i njihovog odnosa. Neke u kojima ima engleska riječ *man* nisu dio korpusa ukoliko je značenje generalno čovjek (vidi primjer 1), analizirane su samo ako je značenje muškarac.

(1) *A bird is known by his note, a man by his word.*

Kakav čovjek, takve riječi.

Prilikom analize, pored svake poslovice naveden je izvor, s tim da su korištene sljedeće skraćenice: ODP – *Oxford Dictionary of Proverbs*; SEFR - *Srpsko-engleski frazeološki rječnik*; CRP - *Kontrastivni rječnik poslovice*, a ukoliko u kontrastiranom jeziku nije pronađen pandan datoj poslovi, autor je preveo poslovicu, i ona je tada navedena u zagradama.

Analiza

Ukupno je analizirano 87 poslovice, od toga 40 (46 %) tiče se muško-ženskog odnosa u braku, 40 (46 %) tiče se žena a samo 7 (8 %) odnosi se na muškarce, čime se pokazuje da su na planu ovih jezičkih izraza zanimljivije bile žene, te da se glas onih koji su njih opisivali dosta bolje čuo. Budući da su u tabelama (vidi Tabela 1, Tabela 2 i Tabela 3) prikazane poslovice u oba jezika, urađena je njihova kontrastivna analiza, tako da su grupisane u tri kategorije: potpune ekvivalencije, djelimične ekvivalencije i nulte ekvivalencije. U skupinu s potpunom ekvivalencijom spadaju poslovice koje se podudaraju u svim kategorijama, tj. u kategoriji strukture, semantike, slikovitosti i na planu izraza, gdje ih karakteriše isti leksički sastav i gramatička obilježja. Uglavnom su to internacionalizmi, poslovice zajedničkog porijekla, one preuzete iz istog izvora ili pak motivisane zajedničkim stereotipnim predodžbama. U drugu skupinu svrstane su one kod kojih postoji jednaka ili izuzetno slična slikovitost, ali gdje nailazimo na nepodudarnost, bilo leksičku, morfološku, ortografsku ili sintaksičku. U ovoj skupini i one su poslovice koje karakteriše samo semantička ekvivalencija, tj. isto ili vrlo slično značenje, ali koje se na planu izraza i slikovitosti potpuno razlikuju (vidi B 3, B 5⁵). U posljednjoj su kategoriji one poslovice za koje se ne može naći pandan u kontrastiranom jeziku, nego se značenje najčešće izražava slobodnim vezama riječi ili parafrazom. One su uglavnom usko vezane za materijalnu ili duhovnu kulturu određenog naroda.

Iz tabela se jasno vidi da je vrlo mali broj potpuno podudarnih poslovice, nekada je razlika samo u redoslijedu, a nekada i u izboru riječi, u čemu se uglavnom ogledaju razlike između ova dva jezika na morfološkom, sintaksičkom, leksičkom planu a katkad i različite kulturno-historijske prilike dva naroda. Naprimjer, historiju Bosne i Hercegovine obilježila je višestoljetna vladavina Osmanskog carstva, pa se tako u b/h/s ženski jezik poredi s britkoćom turske sablje, dok je u engleskom jeziku to poređenje izostalo (vidi Ž 22). Iako postoji veći broj poslovice kojima se ističe sličan položaj žena u oba društva: šalje se poruka da je ženi mjesto u kući (Ž 11), da rađa djecu (Ž 8), da čuva

5 Prilikom citiranja poslovice koriste se skraćenice B (poslovice koje se odnose na brak, Tabela 1), Ž (koje se odnose na ženu, Tabela 2), i M (koje se odnose na muškarce, Tabela 3) te broj pod kojim se nalazi poslovice u navedenoj tabeli.

ono što suprug donese (B 19), jer muškarci su ti koji tvore, a ženama ostaje samo da zbore (vidi M 1), nekoliko onih koje namaju pandana u kontrastiranom jeziku daju naslutiti da položaj ipak nije isti. Jedna od poznatijih poslovice u b/h/s jeste Šuti djevom, šuti nevom, ja kada ću govoriti? (Ž 29), i za nju nije pronađen pandan u engleskom. Međutim, u engleskom, ali ne i u b/h/s, pronađena je poslovice *A woman without a man is like a fish without a bicycle* (Ž 37), čime se pokazuje da su žene u borbi za svoja prava glasnije u engleskom govornom području. Nadalje, iako oba jezika jasno pokazuju da dihotomija muško/žensko ne dijeli svijet na dva simetrična dijela kada su u pitanju prava, sloboda i moć, taj je osjećaj nešto jači u b/h/s. U engleskom se kaže *money makes marriage* (vidi B 18), dok je u b/h/s pandan toj poslovice *miraz udaje djevojku*. Dakle, dok se u engleskom ne ističe čiji novac, i kome je bitan, u b/h/s se jasno navodi da je to novac koji će žena donijeti u brak. Čini se da ženama uvijek treba neki adut kako bi se udale, ponekad je to novac, a ponekad ljepota. Iako se u oba jezika u poslovice B 1 ističe važnost ljepote žene pri stupanju u brak, od tri verzije na engleskom jeziku samo se u prvoj ističe da se radi o ljepoti žene a ne muškarca, jer se spominje riječ *portion*, arhaičan izraz za *woman's dowry* (miraz), dok se u b/h/s u dvije verzije navodi da se radi isključivo o ljepoti žene. Slično je i s poslovicom Ž 4 gdje se na engleskom generalno govori o prolaznosti ljepote, dok se u b/h/s u jednoj verziji također govori uopćeno o ljepoti, dok se u drugoj spominje isključivo ljepota žene, a ne muškarca.

Da se ipak u b/h/s više očituje spolna diskriminacija, pokazuje i primjer M 2 gdje u engleskom, pored verzije s riječju *cuckold* (rogonja) postoji i verzija u kojoj se kaže *husband/ wife is always last to know*, dok se u b/h/s samo navodi rogonja, indirektno navodeći na zaključak da su žene te koje varaju. Zanimljivi su i primjeri s riječju *marry*. Naime, u engleskom riječ *marry* znači stupiti u brak, dok u b/h/s postoje dvije riječi: oženiti se i udati se, ali se *marry* u poslovice B 2 prevodi kao oženiti se. Indirektno i u poslovice B 3 *marry* u b/h/s znači oženiti se, jer se navodi da se bira krava/kravica. Slično je i s poslovicom B 5, gdje se u engleskom koristi riječ *wed* a u b/h/s to je opet riječ *oženiti se*, a ne *udati se*. Iako se spolna diskriminacija može nešto bolje vidjeti u poslovicama u b/h/s, u oba jezika kroz poslovice muškarci su prikazani kao oni koji biraju, koji imaju pravo izbora (vidi B 6, B 20, B 21, B 22, B

25, B 27, B 36), a žene su te koje su birane, vrlo često zahvaljujući svojoj ljepoti (vidi B 1), mirazu koji će budućem suprugu donijeti (vidi B 18) ili ugledu svoje porodice (vidi B 3), prvenstveno majke (vidi B 22). Na njih se ponekad gleda kao na vlasništvo (vidi B 11, B 31).

Do sličnog zaključka dovodi nas i tumačenje pojedinih poslovice analizom poređenja ljudi sa životinjama. Iako se katkad i muškarci porede sa životinjama⁶, žene se češće dovode u vezu s njima kako bi se naglasile neke njihove ne baš pozitivne karakteristike. Žene se navode u kontekstu s guskama (vidi Ž 1), kravama (vidi B 3, B 36), mačkama (vidi Ž 16), čavkama (vidi Ž 7), kokoškama (vidi Ž 35) kako bi se istakla njihova brbljivost, prepredenost, podređeni položaj.

Međutim, valja istaći da ne postoji isključivo negativan stav prema jednima a pozitivan prema drugima. Istina je da se kroz samo dvije poslovice ističu negativne karakteristike muškaraca (vidi B 40): njihova nevjernost dok su žene opisane kao brbljive (Ž 1, Ž 12, Ž 22, Ž 39) čija bi najbolja osobina bila šutnja (Ž 32); prevrtljive (Ž 18), čijim se suzama ne treba vjerovati (Ž 3, Ž 21); često nevjerne (Ž 6, Ž 7, Ž 18), ali i podmukle (Ž 25), zahvaljujući čemu ponekad i upravljaju drugima (Ž 27). Uz to ih i ne krasi velika oštroumnost (Ž 2, Ž 19). Zbog svega ovoga, na bračnu zajednicu s njima gleda se s negodovanjem (vidi B 24, B 25, B 32, B 33, B 34, B 35, B 36, B 40)⁷. Međutim, s druge strane, brak je odobran, jer kuća na ženi počiva, ona je čini domom, dobra žena je najveće blago (vidi B 8, B 9, B 10, B 13, B 23, B 26, B 30). Ovakav kontradiktoran stav može se objasniti poslovičom *Tko nema žene, svaki je dan bije, ma tko je ima, dobro je čuva* (vidi B 12).

Na još dvije pojavnosti u poslovicama se gleda na kontradiktoran način: na ljepotu i na bogastvo. Na ljepotu se gleda kao na blagodat, nešto što donosi sreću (B 1), tj. ona je bitna ženama jer im može pomoći da budu izabrane. Međutim, s druge strane ističe se da je ona prolazna (vidi Ž 4), da oni koji se ožene lijepom ženom imaju više briga kako je sačuvati samo za sebe (vidi B 7, B 31), a uz to trpi i porodica, jer ne stigne žena i o kući i o sebi voditi računa (vidi Ž 9, Ž 23). Iako bogatstvo može doprinijeti boljoj udaji (vidi B 18, B 29), ili pomoći muškarcu da udovolji ženama (vidi Ž 24), poslovice upozor-

⁶ Pijevcem (vidi B 17).

⁷ Ozbiljnost ovih poslovice katkad umanjuje šaljivi karakter (vidi B 34).

ravaju i na opasnosti takvog braka, jer onaj ko donese novac donosi i moć, tj. dominantnost (vidi B 15).

Ovdje se vraćamo na definiciju poslovice kao izraza kojim se iskazuje iskustvom potvrđena individualna situacija, čime je pojedinačni slučaj postajao pravilo. Budući da je daleko više poslovice u kojima se opisuju žene, tj. kojima se upozoravaju muškarci, jasno je čiji se glas više čuo na planu ovih jezičkih izraza.

Tabela 1. Poslovice koje tretiraju muško-ženski odnos u braku

	Verzija na engleskom jeziku	Verzija na b/h/s jeziku
Potpuna ekvivalencija	A fair face is half a portion. (SEFR, CRP) A good face is a letter of recommendation. (SEFR, CRP) Who is born fair is born married. (SEFR)	Lepa devojka je pola miraza. (SEFR) Lice curu udaje. (CRP); Lepoj devojci sreće ne manjka. (SEFR, CRP) Lepo lice je nema preporuka. (SEFR) Lijep je obraz nijema preporuka. (CRP)
	Marry in haste and repent at leisure. (ODP)	Oženi se na brzinu, kajaćeš se natenane. (SEFR)
Djelimična ekvivalencija	Before you marry, be sure of a house wherein to tarry. (ODP)	Najpre štalu, onda kravu. (SEFR) Najpre štalicu onda kravicu. (CRP)
	Better be an old man's darling, than a young man's slave. (ODP)	Bolje je sa starim papati, nego s mladim plakati. (CRP, SEFR) Bolje je starom godine brojati nego s mladim gladovati. (CRP)
	Better wed over the mixen than over the moor. (ODP) It is better to marry a neighbour than a stranger. (ODP)	U drva možeš dalje, a po djevojku što možeš bliže; Beri zelje iz svog vrta. (CRP)
	Choose a wife by your ear rather than by your eye. (SEFR) Choose not a wife by the eye only. (SEFR)	Ušima a ne očima valja se ženiti. (SEFR)
	A fair wife and a frontier castle breed quarrel. (CRP)	Ko ima lijepu kuću i lijepu ženu, nije gospodar od nje. (CRP)
	A good wife and health is a man's best wealth. (CRP)	Dobra je žena slava od muža; Nema bolje sreće od dobre žene; Dobra žena najveće blago. (CRP)
	A good wife makes a house a home. (CRP)	Dobra žena praznu kuću čini da je puna. (CRP)
	A house without women and firelight is like a body without soul or spirit. (SEFR)	Gdje nije žene, ondje nije ni kuće. (SEFR)

Djelimična ekvivalencija	A horse, a wife and a sword may be Shown but not lent. (SEFR)	Pušku, ženu i konja čovjek može pokazati ali ne u naručje davati. (SEFR) Ženu, pušku i konja može čovjek pokazati, ali u naručje ne davati; Žene, konja i oružje ne daj od sebe. (CRP)
	He that has no wife beats her often. (CRP)	Tko nema žene, svaki je dan bije, ma tko je ima dobro je čuva. (CRP)
	He that has not got a wife is not yet a complete man. (SEFR) A man without wife is but half a man. (SEFR) Marriage makes the man. (CRP)	Čovek ne može biti čovek, dokle ga žena ne krsti. (SEFR, CRP)
	He that would the daughter win, must with the mother begin. (CRP)	Ako misliš kćerku dobit, klanjaj se majki; Majki se umiljava ko kćerku potraživa. (CRP)
	He that marries for wealth seeks his liberty. (CRP)	Žena koja miraz donese vlada mužem. (CRP)
	He that speaks ill of his wife dishonours himself. (CRP)	Ako ženu tučeš svoju sreću tučeš. (CRP)
	It is a sad house where the hen crows louder than the cock. (SEFR) It is a sad house where the hen clucks louder than the cock. (CRP)	Teško kući gdje kokoš poji, a kokot muče; Jadno to se po onoj kući gdje koka pjeva, a pjevac muči. (CRP) Teško glavi gde rep zapoveda. (SEFR) (Teško glavi gdje rep zapovijeda.)
	Money makes marriage. (SEFR)	Miraz djevojku udaje. (SEFR)
	Men got wealth and women keep it. (SEFR)	Radnja je za čovjeka, a štednja za ženu. (SEFR)
	Marry your son when you will, your daughter when you can. (ODP)	Sina ženi kad hoćeš, a kćer udaj kad možeš. (SEFR, CRP)
	Never choose your women or your linen by candlelight. (ODP) Choose neither a women nor linen by candlelight. (CRP)	Ženu i platno ne kupi pri svieći. (CRP)
	Take vine of a good soil and a daughter of a good mother. (SEFR) The birth follows the belly. (SEFR)	Gledaj majku, a uzmi ćerku. (SEFR) Gledaj mater pa hodi po šcer. (SEFR)
	The wife is the key of the house. (CRP)	Žena kuću drži. (CRP) Na ženi kuća ostaje. (CRP)
	Who has a fair wife, needs more than two eyes. (CRP)	Lijepa je žena rijetko poštena; Bolje je imati mužu ženu slijepu, nego odveć lijepu. (CRP)
	A young man should not marry yet, an old not at all. (SEFR)	Ženiti se mlad rano je, a star dockan je. (SEFR)
	Woeful is the household that want a woman. Man build houses, women build homes. (SEFR)	Nema kuće bez domaćice, ni vatre bez cjepanice. (CRP) Ne stoji kuća na zemlji nego na ženi. (SEFR)

Nulta ekvivalencija	Better a good cow than a cow of good kind. (ODP) (a good character is better than a distinguished family.)	(Bolje je birati ženu dobre naravi nego onu iz dobre porodice.)
	A deaf husband and a blind wife are always a happy couple. (ODP)	(Gluh suprug i slijepa žena su baš sretan par.)
	(For a married man at the beginning the most important is the beauty of a girl, later it is whether she knows how to do something, but on the third day he asks her: "How much money do you have?")	U petak: "Jesi li mi lijepa?", u subotu: "Jesi li valjana?", u nedjelju: "Imaš li mi mala?" (Narodno blago: 49)
	He that will thrive must first ask his wife. (ODP)	(Ko ženu za sve pita taj sigurno ne skita.)
	He that has a white horse and fair wife Never wants trouble. (ODP)	(Ko ima lijepu ženu i dobrog konja ne zalazi u svađu sa drugima.)
	Hanging and wiving go by destiny. (ODP) Wedding is destiny, and hanging likewise; marriage and hanging go by destiny. (ODP)	(Vješanje i brak sudbinski su određeni.)
	If you would be happy for a week, take a wife; if you would be happy for a month kill a pig; but if you would be happy all your life plant a garden*. (ODP)	(Ako hoćeš da budeš sretan jednu sedmicu, oženi se; ako hoćeš da budeš sretan mjesec dana, zakolji svinju; ali ako hoćeš da budeš sretan cijeli život zasadi vrt.)
	Needles and pins, needles and pins, when a man marries his troubles begin. (ODP)	(Kada se muškarac oženi, njegovi problem počinju.)
	Wedlock is padlock. (ODP)	(Brak je zatvor.)
	Why buy a cow when milk is so cheap**? (ODP)	(Zašto kupiti kravu, kad je mlijeko tako jeftino?)
	(The one who is not for marriage is beaten by his wife.)	Za kog žena nije, onog žena bije. (Narodno blago: 59)
	(A woman does not know her religion till she gets married.)	Žensko dok se ne uda ne zna u kojoj vjeri živi. (Narodno blago: 60)
	(When a man dies his turkies go the judge, money to his wife, and land to the kids.)	Čurci kadiji, gotovina ženi, a zemlja djeci.*** (Basne i poslovice: 119)
	A young man married is young man marred. (ODP)	(Mlad čovjek oženjen, u isto je vrijeme i unesrećen.)

- * Postoje mnoge varijante ove poslovice, međutim, zajedničko im je da se brak smatra izvorom najmanje sreće.
- ** Ovaj argument se koristi kako bi se odbranio izbor najmanje problematičnog rješenja, i vrlo se često koristi protiv braka.
- *** Kada bi čovjek umro, kadija je trebao popisati imovinu i uzeti zato pare, koje bi žena prije sebi uzela, pa kadiji ostadoše čurci, a djeci zemlja.

Tabela 2. Poslovice koje tretiraju ženu

	Verzija na engleskom jeziku	Verzija na b/h/s jeziku
Potpuna ekvivalencija	Three women and a goose make a market. (CRP) Three women make a market. (SEFR)	Tri žene, jedna guska, čitav vašar (čine vašar); Gdje je gusaka tu je i čantranja, gdje je žena tu je i brbljanja. (CRP) Tri žene i jedna guska čine vašar. (SEFR)
	Women have long hair and short brains. (SEFR) Long hair and short wit. (CRP)	U žene je duga kosa a kratka pamet; Duga kosa kratka pamet. (SEFR) Duge kose, kratka pamet; Duge kose a kratku pamet žena imade; Dugo kosa kratkoumna je. (CRP)
	A woman laugh when they can, and weep when they will. (CRP)	Žena se smije kad može, a plače kad hoće; žena se uzda u plač a lupež u laž; ženske suze mačiji kašalj; plakat je ženska stvar. (CRP)
Djelimična ekvivalencija	Beauty fades like a flower; beauty is a fading flower. (SEFR)	Ljepota brzo uvene; ljepota je prolazna.(SEFR) Ljepota je prolazno dobro; Liepo sine, pa i mine; Liepo cvieće, liepa žena, dobra bačva vina brzo nestane. (CRP).
	Discreet women have neither eyes nor ears. (CRP)	Dobre žene ne imaju ni očiju ni ušiju. (CRP)
	A dishonest woman cannot be kept in, and an honest one will not. (CRP)	Laglje je čuvati vreću buha, nego neviernu ženu. (CRP)
	The crow is never whiter for washing herself often. (CRP)	Čavka i zla žena što se god više pere to je crnija. (CRP)
	No root, no fruit. (CRP)	Žena bez poroda- jabuka bez roda. (CRP)
	The more women look in their glass, the less they look to their house. (CRP)	Koja se često ogleda, slabo kuću nadgleda. (CRP)
	A woman's work is never done. (ODP)	Ženskom poslu nigdje kraja. (CRP)
	A woman's place is in the home. (ODP)	Ženi je mjesto u kući. (SEFR)
	A woman conceals what she knows not. (SEFR)	Žena će samo onu tajnu sačuvati koju ne zna. (SEFR, CRP) Žena neće kazati ono što ne čuje. (CRP)
	Women are necessary evils. (CRP)	Žena je zlo bez kojeg se ne može.
	A woman, a dog, and a walnut tree the more you beat them the better they be. (ODP) A woman, a spaniel, and a walnut tree- the more you beat them the better they be. (CRP)	Ženu, djecu i psa treba biti i hraniti. (CRP)
	A woman's advice is no great thing, but he who won't take it is a fool. (SEFR)	Bolje je gdje god i ženu poslušati. (SEFR) Dobro je kadšto i pametnu ženu poslušati. (SEFR)

Djelimična ekvivalencija	A woman has nine lives like a cat. (CRP)	Žena je kao mačka; U ženi i u mački ne imaj vjere. (CRP) U žene je devet duša. (SEFR)
	Women are the devil's nets. (CRP)	Žena je i vraga prevarila. (CRP) Žena je živi vrag; Nek ti znade i obuća, zla je žena vražja kuća. (CRP)
	Women are as wavering /changeable as wind. (CRP; SEFR) A woman's mind is as a winter wind change off; A woman is a weathercock. (SEFR) Women have no souls. (CRP)	Ne vjeruj ženi jer se kako mjesec mjeni. (CRP) Ne vjeruj ljetini dok je ne metneš u hambar, ni ženi dok je ne metneš u grob. (CRP) Fali žito u hambaru, fali ženu u mezaru. (Narodno blago: 24) U žene je devet duša. (SEFR) U žene je devet duša. (CRP)
	The wit of a woman is a great matter. (CRP)	Djevojačka pamet, rosa na licu. (CRP)
	What is sauce for the goose is sauce for the gander.* (ODP)	Šta je jednom milo, to je drugom drago. (SEFR)
	Trust not a woman when she weeps. (CRP)	Dok žena plače, sprema se da prevari. (CRP)
	There is nothing sharper than a women's tongue. (CRP) A woman's sword is her tongue, and she does not let it rest. (SEFR)	Gori je ženski jezik no Turska sablja. (CRP, SEFR)
Nulta ekvivalencija	(If you want a dancer marry a beauty; if you want a housewife marry an ugly one.)	Lijepo kolo vode, a ružne kuću kuće. (Basne i poslovice: 126)
	Far fetched and dear bought is good for ladies. (ODP)	(Skupe i neobične poklone svaka žena voli.)
	The female of the species is more deadly than the male**. (ODP)	(Žensko je uvijek opasnije od muška.)
	The grey mare is the better horse. (ODP)	(Žene odlučuju.)
	Hell hath no fury like a women scorned. (ODP)	(Bijes nezadovoljne žene nepoznat je čak i paklu.)
	The hand that rocks the cradle rules the world. (ODP)	(Ruka koja ljulja bešiku upravlja svijetom.)
	(Keep quiet as a girl, keep quiet as a bride; when shall I start talking?)	Šuti djevom, šuti nevom, ja kada ću govoriti? (Narodno blago: 45, Basne i poslovice:134)
	Long a lazy, little and loud, fat and fulsome, pretty and proud. (ODP) If long she is lazy, if pretty she is proud. (ODP)	(Žene su visoke i lijene, male i glasne, debele i neiskrene, a ako su lijepe one su i ponosne.)
	(Many want a married woman and a sold house.)	Udatoj curi i prodatoj kući mnogo je mušterija. (Basne i poslovice: 135)
Silence is woman's best garment. (ODP)	(Najbolja osobina žene je šutnja.)	

Nulta ekvivalencija	(Your married sister is your best recommendation.)	Kaca kacu prodaje, sestra sestru udaje. (<i>Narodno blago: 28</i>)
	(Nothing is worse than when a girl's years are counted.)	Nema ništa gore no kad se djevojci godine broje. (<i>Narodno blago: 37</i>)
	A whistling woman and a crowing hen are neither fit for God nor men. (ODP)	(Nikome ne trebaju žena za kojom se zviždi i raskvocala kokoška.)
	A woman and a ship ever want mending.(ODP)	(Ženi i brodu uvijek nešto fali.)
	A woman without a man is like a fish without a bicycle. (ODP)	(Žena bez muškarca je kao riba bez bicikla.)
	(White bread - woman's pride, seasoned firewood - woman's fleetness.)	Bijelo mlivo, ženska svjetloća, suha drva ženska hitroća. (<i>Narodno blago: 23</i>)
	(Women start arguing without reason.)	Svadile se žene za tuđe tele. (<i>Basne i poslovice: 132</i>)
	(Young women estrange brothers.)	Mlade žene braću dijele. (<i>Basne i poslovice: 129</i>)

* Vrlo se često koristi kako bi se naglasilo da ono što odgovara muškarcima odgovara i ženama.

** Često se samo prvi dio poslovice (the female of the species) koristi aludirajući na čitavu poslovicu.

Tabela 3. Poslovice koje se tiču muškarca

	Verzija na engleskom jeziku	Verzija na b/h/s jeziku
Djelimična ekvivalencija	Deeds are males and words are females. (SEFR)	Riječi su za žene, a djela za muške glave. (CRP) Žene su da zbore, a ljudi da tvore. (SEFR, CRP)
	The husband/ wife is always the last to know. (ODP) The cuckold is the last to know his disgrace. (SEFR)	Rogonja saznaje uvek posljednji. (SEFR)
	The way to a man's heart is through his stomach. (ODP)	Put do srca vodi preko stomaka. (SEFR) Gdje se ne jede i ne pije, tu ljubavi neima; Puna čaša, puna ljubav. (CRP) Sama ljubav brzo iščezne. (<i>Narodno blago: 41</i>)
Nulta ekvivalencija	Faint heart never won a lady. (ODP)	(Kukavica ne osvoji srce dame.)
	A man is as old as he feels, and a woman as old as she looks. (ODP)	(Muškarac je mlad ako se osjeća mladim, a žena ako izgleda tako.)
	My son is my son till he gets him a wife, but my daughter's my daughter all the days of her life. (ODP)	(Moj sin je moj sin dok se ne oženi, a moja kćerka je moja dokle god je živa.)
	(An old man desperately needs two things: a young wife and a good cook.)	Staru čovjeku dvije stvari veoma hude: mlada žena i vješta kuharica. (<i>Narodno blago: 42</i>)

Zaključak

Muško-ženski odnosi su zanimljivi kako danas tako i kroz historiju pa se o njima govori i u poslovicama. Ipak, uočljiva je razlika u broju poslovice koje se tiču muškaraca i onih koje se tiču žena, s tim da je broj onih u kojima se opisuju žene dosta veći. Ako je suditi po ovim jezičkim izrazima, iskustvo je pokazalo da su žene zlo bez kojeg se ne može. U analiziranom korpusu žene su opisane kao brbljive, podmukle, nevjerne, ne baš oštromne, time potvrđujući ono što su pokazala i druga istraživanja koja su uzimala u obzir jezike drugih naroda (Husein, 2005; Kerchen, 1998; Nekhavely i Sharifo, 2013; Oha, 1998; Storm, 1992). Ipak, analiza je pokazala da ima i poslovice koje pokazuju pozitivnu stranu žene, a to su one koje govore o dobrim ženama, koje kuću čine domom, potvrđujući da se vrijednost žene mjeri načinom na koji vodi domaćinstvo, odgaja djecu, čuva ono što muškarac donese, kako je navedeno i u drugim sličnim istraživanjima (vidi Kerchen, 1998; Oha, 1998). Čini se da malo toga same mogu promijeniti, jer im sudbina ovisi o ljepoti, mirazu, ugledu porodice. Sve su to aduti koji bi im mogli pomoći da budu izabrane.

Da su muškarcu bili glasnjiji na planu ovih jezičkih izraza, pokazuje činjenica da su njihova iskustva sa ženama dosta više obrađena negoli iskustva žena s muškarcima. Tako se upozoravaju da je ljepota prolazna, da pri ženidbi gledaju porodicu iz koje je buduća mlada, da ako pokleknu pred lijepim ili bogatim ženama, to ih može koštati, jer lijepu je teško sačuvati, i brinući o svojoj ljepoti zanemaruje domaćinstvo, a bogotom je teško upravljati.

Iako poslovice šalju univerzalne poruke o ženi, muškarcu i njihovom međusobnom odnosu, naglašavajući u oba jezika dominantnost muškaraca, taj je osjećaj nešto jači u b/h/s, što pokazuju primjeri u kojima se ta neravnopravnost očituje više u b/h/s nego u engleskom. Time se pokazuju i razlike u položaju žene u dva društva a i razlike između dva jezika – na morfološkom planu kategorija roda je dosta naglašenija u b/h/s nego u engleskom jeziku⁸. U nekom narednom istraživanju bilo bi zanimljivo analizirati kategoriju roda kroz poslovice u b/h/s i engleskom jeziku.

8 Više o kategoriji roda u evropskim jezicima vidi u Lehocki-Samardžić (2011).

Literatura

- Dobrovol'ski, D.O., i Piirainen, E. (2005) *Figurative Language: Cross-cultural and Cross-Linguistic Perspectives. Current Research in the Semantics/Pragmatics.* Amsterdam: Elsevier.
- Filipović, R. (1990) *English- Croation or Serbian Dictionary.* Zagreb: Školska knjiga.
- Gibbs, R. (1994) *The Poetics of Mind,* California: Cambridge University Press.
- Fontecha, A. F., i Jiménez Catalán, R. M. (2003) Semantic derogation in animal metaphor: A contrastive-cognitive analysis of two male/ female examples in English and Spanish. *Journal of Pragmatics*, 35(5), str. 771-797
- Hussein, J. W. (2005) The social and ethno-cultural construction of masculinity and feminity in African proverbs. *African Study Monographs*, 26 (2), str. 59-87.
- Kerschen, L. (1998) *American Proverbs about Women – a reference guide.* The USA: Greenwood Press.
- Kovačević, Ž. (2002) *Srpsko-engleski frazeološki rječnik.* Beograd: Izdavačko preduzeće Filip Višnjčić.
- Lehocki-Samardžić, A. (2011) Kategorija gramatičkog roda u europskim jezicima u odnosu na hrvatski i prvu hrvatsku gramatiku. U: Timea, B-, ur., *Hrvatski bez kompleksa. Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi kar – Magyarországi Horvátok Tudosmányos Intézete: Pečuh,* str. 134-142.
- Ljubušak, Mehmed-beg K. (1999) *Basne i poslovice.* Sarajevo: Svjetlost.
- Ljubušak, Mehmed-beg K. (1999) *Narodno blago.* Sarajevo: Izdavačko preduzeće Sejtarija.
- Moon, R. (1998) *Fixed Expressions and Idioms in English.* New York: Oxford University Press.
- Mikić, P., i Škara, D. (1992) *Kontrastivni rječnik poslovice.* Zagreb: August Cesarec, Školska knjiga.
- Nekhavely, F., i Sharifi, S. (2013) On sex discrimination in Persian proverbs. *Theory and Practice in Language Studies*, 3 (1), str. 195-200.
- Oha, O. (1998) The semantics of female devaluation in Igbo proverbs. *African study Monographs*, 19 (2), str. 87-102.
- Rodriguez, I. L. (2009) Of women bitches, chickens and vixens: Animal metaphors for women in English and Spanish. *Culture, Language and Representation*, 7, str. 77-100.
- Speake, J., ed. (2004) *Oxford Dictionary of Proverbs*, 4. izd. Oxford: Oxford University Press.
- Storm, H (1992) Women in Japanese proverbs. *Asian Folklore Studies*, 51, str. 167-182.
- Tanović, Ilijas (2000) *Frazeologija bosanskoga jezika.* Zenica: Dom štampe.

Vildana Dubravac

**MALE-FEMALE RELATIONSHIP AS REPRESENTED IN PROVERBS
IN B/C/S AND ENGLISH**

Abstract

The male-female relationship constitutes an eternal enigma analysed in different ways throughout the history. The status of women through the ages has been significantly different from the status of men; the domestic domain of their home has been regarded as a female space, while the public life has been reserved for males. Women have been invisible in many aspects of life; the procreation has been viewed as their most important function, while not protesting and accepting the fate in silence have been considered their highest virtues. The present paper illustrates how this topic is described in proverbs, and the contrastive analysis sheds light on the similarities/differences between the conception of women, men and the relationship between them in two languages: B/C/S and English. Although the results indicate that in both languages the dichotomy male-female does not divide the world into two symmetrical parts with regard to the power, freedom and rights being marked by the male dominance, the inequality is more visible in B/C/S.

Keywords: proverb, contrastive analysis, male-female relationship

د. ولدانة دبرواتس

العلاقة بين الذكور والإناث في أمثال اللغة البوسنية (الكروواتية, الصربية) والإنجليزية

الخلاصة

العلاقة بين الذكور والإناث هي اللغز الأبدي الذي يناقش من جميل إلى جميل من مختلف الجوانب. وتختلف مكانة المرأة عبر التاريخ كثيرا عن مكانة الرجل, وفي الغالب يتعلق مجالها بالمنزل, بينما الحياة العامة مخصصة للرجل. والمرأة غير مرئية في العديد من المجالات, ودورها الرئيسي هو الإنجاب, ومن صفاتها المفضلة؛ الصمت وقبول مصيرها بهدوء. ويدرس هذا البحث طبيعة هذا الموضوع في الأمثال من خلال التحليل التقابلي يبين اختلافات وتشابهات في النظرة إلى المرأة والرجل والعلاقة المتبادلة بينهما في اللغتين: البوسنية والإنجليزية. وعلى الرغم من أن نتائج البحث تشير إلى أن ثنائية العلاقة بين الذكور والإناث لا تقسم العالم إلى قسمين متساويين من حيث السلطة والحرية والحقوق والتأكد من هيمنة الرجل, إلا أن تلك الفروق أكثر ظهورًا في اللغة البوسنية.

الكلمات الرئيسية: الأمثال, التحليل التقابلي, العلاقة بين الذكور والإناث